

Heliocentryczne krajobrazy Karoliny Kusek

Kiedy, z myślą o studentach, pisałam szkic o poezji dla dzieci Karoliny Kusek, już w pierwszym zdaniu, stwierdziłam, że jest ona autorką kilku bardzo ciekawych zbiorów poetyckich¹. Rzeczywiście, począwszy od debiutanckiego tomiku, *Słonecznikowe nutki* (1982), ich wartości estetyczne i aksjologiczne zadecydowały, że współtworzyły one tendencje ozdrowieńcze – kulturowe i artystyczne w nurcie pisarstwa dla dzieci². Emanowały one szczerym umiłowaniem dziecka, silnym uczuciem rodzinnej więzi pokoleń, pochwałą życia, ziemi, jej piękna i mądrości praw naturalnych. Kształtowały charakter i wrażliwość małej osoby i zarazem artysty. Właśnie, dzięki dziecku, w wierszach Karoliny Kusek odnowiła się uroda życia i otworzyła się na piękno nowa Księga Ziemi. Poetka cierpliwie prowadziła swych małych odbiorców ku formom i znaczeniom, pierwotnym i archetypowym, odkrytym przez najstarsze kultury Europy, równie ważne dla Słowian i ludów śródziemnomorskich, jak i dla celtyckiej, skandynawskiej i germańskiej Północy. A czyniła to tak niepostrzeżenie, tak lekko i naturalnie, jakby chodziło tylko o wybiegnięcie z domu do ogrodu, w pole, albo wycieczkę do lasu, czy nad rzekę, jakby chodziło tylko o wakacyjny powrót na wieś do dziadków. Zaborcza stalowo-betonowa urbanizacja musiała ustąpić w jej wierszach miejsca - przestrzeni autentycznego bytu, współżycia natury i człowieka.

Tym bardziej nasila się pytanie, jaki obraz poezji tej Autorki wyłoni się z najnowszej propozycji wydawniczej. Staranny zbiorek utworów, Karoliny Kusek, *Moje krajobrazy. Meine Landschaften. Wybór wierszy dla dzieci Kindergedichte*, aus dem Polnischen von Wolfgang Jöhling³ został wydany we Wrocławiu w 2005 roku, w wydawnictwie Siedmioróg. Książkę

---

¹ Zob. Z. Ożóg, „A ja chciałbym poznać cię bliżej...” – w kręgu pytań dziecka. O poezji dla dzieci Karoliny Kusek, „Edukacja Humanistyczna” 2002, t. 2, s. 147 – 156.

² Na dorobek pisarski Karoliny Kusek składają się następujące tomiki wierszy: *Na Ziemi i wyżej* (1985); *Spacerkiem przez pole* (1988); *Barwy lata* (1989); *Z babcią za rękę* (1996). Poetka w 1998 roku wydała także cztery książeczki-zabawki: *Jabłkowy placek*, *Nieugłaskany piasek*, *Przygoda myszki* i *Urodzinowy prezent*.

³ K. Kusek, *Moje krajobrazy. Meine Landschaften. Wybór wierszy dla dzieci. Kindergedichte*, Przekład Wolfgang Jöhling, il. Kasia Kołodziej, Wyd. Siedmioróg, Wrocław 2005, ss. 111.

Karoliny Kusek zilustrowała Kasia Kołodziej. Jest ona dwujęzyczna, mogą mieć zatem dostęp do niej dzieci niemieckojęzyczne, także uczniowie, studenci oraz nauczyciele uczący języka niemieckiego. Dwujęzyczność utworów poszerza możliwość ich recepcji i mieści się w dzisiejszej konwencji edukacyjnej i wychowawczej, obecnej w programach telewizyjnych oraz szkolnych i przygotowującej dzieci i młodzież do uczestnictwa w kulturze Europy zjednoczonych narodów. Specjalne znaczenie może mieć taka dwujęzyczna edycja dla dzieci, a także rodzin z pogranicza kulturowego polsko-niemieckiego. Wybór ten może być dla nich piękną książką domową poezji dla dzieci. Tomik wierszy dla dzieci Karoliny Kusek ma wybitne walory, dzięki którym może być miłym i przyjaznym gościem w każdym domu, gdzie są dzieci. Pierwszą kartę tej książki otwiera list dedykacyjny Pana Svena von der Heyden. Czytamy w nim o nadziei i pragnieniu związanym z poezją, aby zbliżyła ona dzieci i narody. Tak już przecież bywało w dziejach starego kontynentu, świadczą o tym choćby baśniowe dzieła braci Grimm i Andersena, stąd i pewność, że poezja dzięki miłości ludów i potędze wyobraźni, może uczynić świat przyjaznym różnym narodom i ich kulturom. Grzegorz Leszczyński zaś w *Posłowie* wskazał na ważną wartość kulturową, która legła u podstaw poetyckiej strategii Karoliny Kusek i sytuacji komunikacyjnej z dziećmi, którą ona tworzy w swych wierszach. Jest to ukochana przez wszystkie dzieci – wnuczęta postać babci i dziadków, bez których więź tradycji ze współczesnością, a także żyjących pokoleń nie byłoby możliwa.

Poetycka obecność Karoliny Kusek w wierszach dla dzieci przynosi klimat pełen uczuciowego ciepła i szczerego wzruszenia, zwierzenia się dziecku i samej sobie z prawd życia i poezji. Ten metapoetycki nurt płynie w wielu jej wierszach i tworzy nowoczesną fakturę w oprawie tradycji. Widać to zwłaszcza w utworach: *Do wnuka* (s. 22); *Do wnuczki* (s. 23); *Wasze słowa...* (s. 24); *Polne maki* (s. 35); *Moje granie* (s. 54), *Wiersz – okręcik* (s. 25). W pejzażu świadomości miejsc najważniejszych i najbliższych – rodzinnego domu i wiejskiego gospodarstwa dziadków, pojawia się szeroki krajobraz świata, choć mogą go tworzyć byty drobne i nietrwałe, jak motyl, a nawet nieożywione, jak strach na wróble. Kosmiczną rozległość krajobrazu zapewniają tutaj ptaki i drzewa, niebo i ziemia, która nawet ma swoją modlitwę, swój wegetatywny rytuał, umożliwiający egzystencję, dzięki cudowi przeistoczenia darów natury w chleb. Świętość ziemi zwiastuje dobro istnienia, pogodę bytu. A to wszystko dzięki

układowi słonecznemu. W poezji Karoliny Kusek wszystko jest dosłownie oraz mitycznie - słoneczne. Nawet dziecięce „dojrzewanie w słońcu” oznacza wewnętrzną przemianę człowieka, otwarcie na naturę i istnienie pod szerokim niebem. Dlatego też układ kompozycyjny tomiku poezji dla dzieci Karoliny Kusek, według pór roku, tyleż nawiązuje do tradycyjnego układu, konwencji poznawczej i estetycznej wierszy dla najmłodszych, ile układ ten intelektualnie i duchowo przekracza. Wielkim tego znakiem może być metapoetycki wiersz [*WNUCZKO, wiosenka moja*] s. 104.

Dorośli czytelnik (dziecięcy lektor) zauważy też dojrzałą refleksyjność tych niezwykłych utworów, ich wrażliwość na czas, przemijanie i kontynuacje oraz na prawa bytu, które przynoszą cierpienie i śmierć, wraz z tym tragizm. Mówi o tym wiersz *Obrazek z ptaszkiem* (s. 57), w którym uniwersalne prawo miłości matczynej powtarza znaną z kultury, tu odniesioną do ptaszka, figurę skamieniałej z bólu Niobe. Są w tych wierszach także ważne, przekraczające miarę zwykłej obserwacji, oraz nawyki ludzkiego praktycyzmu, znaki symboliczne, jak choćby „Wrony” – ptaki Ziemi – matki”. Nauka zaś płynąca z utworu o topoli odnawia podstawowy mit kosmicznego drzewa. Osobną księgę można by napisać o malarskich i muzycznych walorach wierszy dla dzieci Karoliny Kusek, tę jednak pozostawiam lekturze rodziców i dzieci.

Nowy zbiorek wierszy Karoliny Kusek wart jest wielkiej pochwały i napawa radością, gdyż wyraża najlepsze intencje poetyckiego tworzenia dla dzieci. Wybór wierszy *Moje krajobrazy. Meine Landschaften* jest uwrażliwiony na tradycję i dziedzictwo kultury, w której się wręcz zatapia, ale daleki jest przy tym od schematyzmu estetycznego i wyobrażeniowego stereotypu. Trzeba o tym pamiętać zwłaszcza patrząc na tytuł - *Krajobrazy*. Nie wyraża on bowiem ściśle przyrodoznawczej realności. Wiąże się z antropologicznym znaczeniem *krajobrazu*⁴. Dzisiaj w rzeczywistości europejskiej jest nawet tak, że z „Landschaftu” rekonstruuje się minioną i nieistniejącą już realność kulturową, np. Prus Wschodnich⁵. Wiemy, że krajobraz ma duchowe, mentalne źródła, że jest pejzażem aksjologicznym i ma wymiar uniwersalny. W takim też znaczeniu Karolina Kusek otwiera przed dzieckiem krajobrazy z pejzażem piękna, dobra, harmonii i sensem

---

⁴ Zob. S. Pietraszko, *Studia o kulturze*, ZNIO, Wrocław 1992, tutaj rozdział: *Krajobraz a kultura*.

⁵ Zob. H. Orłowski, *Za górami, za lasami. O niemieckiej literaturze Prus Wschodnich 1863-1945*, Wspólnota Kulturowa „Borussia”, Olsztyn 2003.

życia, pochwałę pracowitego i odpowiedzialnego bycia człowieka pośród natury i historii.